

Glasheider is voorts ook wat Van Teylingen opmerkt ten aanzien van de belofte des verbonds. En in zijn uiteenzetting van deze centrale geloofsrealiteit plaatste hij zich weer lijnrecht tegenover de Synode, die een belofte construeerde, welke een goddelijke verzekering zou zijn, uitsluitend bestemd tot de uitverkorenen, en inhoudende, dat zij het eeuwige heil reeds ontvangen hebben of anders ontvangen zullen.

Daartegenover betoogt Van Teylingen, dat, wanneer men werkelijk zijn standpunt neemt in het verbond, men er van uitgaat, dat de belofte toe komt aan alle bondelingen. „En in die belofte geeft God zich aan hen in genade. 't Is niet maar een „uitwendig aanbod“, doch de genadige aan neming tot kinderen (Calvijn); de bondelingen hebben recht gekregen op Christus en al Zijn weldaden. Zelfs de gave des Heiligen Geestes, die het geloof werkt (H.C. antw. 74), is in die weldaden begrepen. En dat alles is in den Doop verzegeld. Maar al Gods toezeggingen hebben hun effect slechts door 't geloof. De rechtgebende bondeling ontvangt slechts door 't geloof de weldaden waarop hij recht gekregen had. „De goddeloos stooten door hun hardheid Gods genade af.“ Naar Gods verborgen verkiezing komt er onderscheid tusschen de bondelingen; geloof en ongelooft gaan uiteen. Naar die verkiezing schenkt de Heilige Geest de opening des harten, het geloof, waardoor Christus en Zijn gaven ontvangen en genoten worden en zoo dus de belofte gerealiseerd wordt. En het geloof eigent zich zoo de gaven toe, zooals ze beloofd waren en verzegeld in de Sacramenten. Daarvan, van dat „mijnen“ des geloofs spreken de antwoorden in Zondag 26 en 28 H. Cat.

De Heilige Geest schenkt en sterkt het geloof door Woord (belofte) en Sacrament. Ook van het laatste geldt: „door middel waarvan God in ons werkt door de kracht des Heiligen Geestes“, art. 33 N.G.B. Hoe dat in de harten van kinderen toegaat is Gods geheim; wij kunnen er alleen veronderstellingen over maken en hen met een praktisch oordeel der liefde beschouwen, zonder te hunnen aanzien ooit den samenhang en samengang van de twee deelen des Verbonds, belofte en eisch, op te heffen. Doch de Heilige Geest werkt en is bij het Woord, bij de Verbondsbeloften, bij het Sacrament steeds present. Door die middelen werkt Hij, dwars door de verantwoordelijkheid der bondelingen heen, verkiezing en verwerping uit, zegen en vloek. Nooit mist het Evangelie z'n tweezijdigheid; een werk des levens ten leven en een werk des doods ten doode (2 Cor. 2:16). Nooit scherper is dat het geval dan onder het Verbond: „Uit alle geslachten des aardbodems heb ik u allen alleen gekend; daarom zal ik al uwe ongerechtigheden aan u bezoeken“ (Amos 3:2). Nooit is de wettig bedienende doop geen „eigenlijke“ doop. Nooit verliest het Sacrament z'n natuur en kracht (Calvijn). Daarom juist ontvangt de goddelooze het Sacrament tot zijn verdoemenis (Art. 35 N.G.B.)⁷⁾.

Tenslotte wijzen we nog op één punt in Van Teylingen's prachtig betoog.

Op en rondom de Synode werd altijd beweerd en was steeds een der hoofdmomenten in de discussie — ik herinner me nog levendig een rede van Prof. Berkouwer daaromtrent — dat wie leert, dat alle kinderen der geloovigen, het gansche zaad des verbonds, gelijkelijk in het verbond zijn opgenomen, rechtstreeks ingaat tegen de paulinische uitspraken, dat alleen de kinderen der belofte voor het zaad gerekend worden (Rom. 9:8) en dat alleen Christus en wie in Hem gelooven het zaad van Abraham is. (Gal. 3:16).

Ook op deze redeneering gaat Van Teylingen in. „Bij de uitlegging van deze plaatsen — aldus schrijft hij — mag men toch nooit uit het oog verliezen, dat het in beide er om gaat (in Gal. 3 rechtstreeks, in Rom. 9 als inleiding op Rom. 10 en 11) de positie der Heldenchristenen aan te wijzen ten opzichte van het Verbond met Abraham. Zij zijn immers niet uit Abraham's vleesch. Hoe kunnen ze dan toch kinderen der belofte zijn, die deel hebben aan het beloofde heil? Door het Evangelie der genade Gods, in Christus aan te nemen. Zóó gaan zij, met hun kinderen, tot het verbond in. En dat alles ten diepste krachtens de verkiezing Gods, die de Helden langs den weg van het geloof doet ingaan in het Verbond; en anderen, als Ismaël en Ezau, langs den weg van ongelooft en verharding, ontnam het heil des Verbonds. Dat er krachtens de Verkiezing onderscheid is in den kring van het Verbond en dat de kinderen der beloften, die dus het beloofde heil door het geloof ontvangen (zie Calvijn op Gen. 17:7), pas de rechte Abrahamskinderen zijn, dat is bij mijn weten door niemand tegengesproken“⁸⁾.

Met diepen ernst waarschuwt Van Teylingen er daarom voor verkiezing en verbond in dien zin te identificeren, dat alleen de uitverkorenen ware bondelingen zouden zijn en dus een deel der bondelingen hier geen ware, echte bondelingen zouden wezen.

Wanneer men zoo dan de verkiezing uit het verbond benadert, „wordt het wel zeer moeilijk zich rekenschap te geven van die vele Schriftplaatsen, die van bondsbreuk en bondswraak spreken. Zoo getuigt

⁷⁾ p. 22; ⁸⁾ p. 24.

UIT DE SCHRIFT

adventstriomf over het kerkhof.

En Hij zal op dezen berg verslinden het bewindsel des aangezihts, waarmee alle volken bewonden zijn, en het deksel, waarmee alle natiën bedekt zijn. Hij zal den dood verslinden tot overwinning. Jesaja 25:7, 8a.

Dat lijkt nu beeelemaal geen Adventswoord; kunnen we niet veel beter spreken van Jesaja's Paaschzang?

„De dood verslonden tot overwinning“ — dat zijn bekende klanken. Waar hoor ik die ook weer? In Paulus' Paaschpreek! In zijn lofzang op de opstanding van Christus: 1 Corinthhe 15.

Ach ja, dat is onze armoede: hoe heeft de romantiek het „Herfstgebeuren“ in een heel apart loketje gezet, en dus ook dien Adventstijd, die „sombere dagen voor Kerstfeest“, welke toch „doortinteld worden van een bekorend en spannend verlangen“..... Menschen, die op Paschen en Hemelvaartsdag en Pinksteren naar de Kerk niet omzien, voelen op Kerstfeest nog wat in hun onbekeerde binnenste „ritselen“ — vage aandoeningen „vanwege de „liefde“.....

Jesaja leert het ons anders: „Advent“ is ten diepste niet slechts voorbereiding van „Kerstfeest“ — het is de sprake van den komende Christus — het heeft alles te maken, zeker met de Vleeschwording des Woords, maar ook met den kruisdood op Golgotha, en met dat ledige graf in Jozefs hof, en met de wederkomst op de wolken.

Advent: dat is de triomf over het kerkhof — de triomf van het eeuwige leven, dat schittert in deze wereld, door de blinkende Morgenster.

Hoe schoon teekent Jesaja de macht van het kerkhof, de heerschappij van den dood. Die raakt alle volkeren. Daar is geen mensch van uitgezonderd. Zij gaan allen naar één plaats; zij zijn allen uit het stof, en zij keeren allen weder tot het stof. Hoe heeft deze ziener Gods dat zienlijke van den dood als het ware genomen en tegen het licht gehouden. Hoe zeldzaamzuiver is dat beeld van de menscheid, die hij ziet als een weduwe, haar aangezicht bedekkend met een sluier, vanwege de smart, welke haar hart doorsnijdt. Dat is als een klaaglied: alle leven zucht onder de macht van den dood!

Maar hoor nu, hoe deze profeet zingt van Adventstriomf over het Kerkhof.

Hij spreekt van „dezen berg“. En dat is de „berg des HEEREN“. De Sionsberg, van God verkoren tot Zijn heilige woning. En dat bedoelt Jesaja niet natio-

heel het Oude Testament. En de klacht over afval daarin betreft waarlijk niet alleen den nationaal vorm van het Verbond onder Israël, of men zou heel de O.T.-ische bedeeling moeten ontledigen. En wil men, wat het N.T. betreft, alleen spreken van bondsbreuk en bondswraak bij hen, die onder een „algemeen aanbod van genade“ leefden (wat bovendien een tegenspraak in zichzelf is), dan moet men teksten als Joh. 15:1-8; Rom. 14:15; 1 Cor. 10:1-13; Hebr. 6:4-6; 10:29-31; 12:25-29; 2 Petr. 2:1 toch wel zeer in een bepaalde richting pressen om aan hun klem te ontkomen. Die teksten weerspreken immers de „volharding der heiligen“ niet, als men maar de dingen vanuit het Verbond en niet vanuit de verkiezing beschouwt“⁹⁾.

„Als men — en Van Teylingen's woord krijgt profetische kracht en ernst — van de verkiezing uitgaat en de bedding (het Verbond) even breed maakt als den stroom (de Verkiezing), dan dreigt ieder oogenblik een doorbraak, die alle dijken wegslaat; men houdt geen Verbond meer over en komt in mystieke Geestesvroomheid terecht, omdat de vaste grondslag des geloofs is teloor gegaan“¹⁰⁾.

Dit was de boodschap van Van Teylingen. Hem komt de onvergankelijke eere toe de anti-reformatische constructies van de Synodes van 1942/43 in die dagen het diepst gepeild, het scherpst becritiseerd en in haar gevaarlijke strekking het duidelijkst gesignaleerd te hebben en zoo in dogmatisch opzicht de vrijmaking het grondigst te hebben voorbereid.

Het oordeel van een der voornaamste prae-adviseurs van genoemde Synodes over Van Teylingen's brochure: dit pamflet is het gevaarlijkste van alles wat over ons geschreven werd — is inderdaad volkomen juist.

Voor ons is dit judicium de hoogst denkbare lof — voor hem ook?

C. V.

⁹⁾ Idem; ¹⁰⁾ Idem.

nalistisch en aardsch, want zijn oog ziet wijder: hij aanschouwt profetisch de volheid van Pinksteren; spreekt hij niet over een feestmaal, allen volken aangericht?

Op dien berg des HEEREN zal „het bewindsel des aangezihts“ verslonden worden, gelijk een blad papier, dat door het vuur gegrepen wordt, en in enkele seconden opteert tot asch. Want de HEERE der heerschen zal den dood verslinden tot overwinning.

En daarom mag de Kerk triomfeeren over het kerkhof; de jubel van het leven over den klaagzang van den dood. „Advent“ bezingen — dat is immers jubelen over den HEERE der heerschen, van Wien het vrome volk zal zeggen: „Deze is onze God; wij hebben Hem verwacht, en Hij zal ons zalig maken! Deze is de HEERE; wij hebben Hem verwacht; wij zullen ons verheugen en verblijden in Zijn zaligheid!“ (vs 9). En ge weet het: in dien wonder-heerlijken Naam: „HEERE der heerschen“ zit de Christus in. En dus het verbond der genade. En dus het verkeer des Verbonds. Want dat het vrome volk Adventsverwachting mocht hebben, reeds in de dagen van Jesaja, dat is alleen mogelijk, omdat God de HEERE Zichzelf gegeven heeft, in Christus Zijn Zoon.

Zoo zijn we dan wel zeer rijk, door het geloof.

Het geloof, dat een bewijs is der dingen, die men niet ziet.

Wij zien hier op aarde wat voor oogen is: de macht van het Kerkhof. De tyrannie van den dood. Eén spotlied huivert er door het menschenleven: „wie leeft er, die den slaap des doods niet eens zal slapen? wie redt zijn ziel van 't graf?“..... En wie het profetische Woord kent, weet: dat is niet het eigenlijke van de ellende der menscheid. De lichamelijke dood is maar een uitvloeisel. Hét „bewindsel des aangezihts“ is de dood, die daar van binnen zetelt, in het hart. Reeds als de mensch in de wieg ligt. Kind des toorns!

Maar het geloof ziet de dingen, die niet gezien worden.

Het ziet Christus, komende in de wereld — ach, ook Zijn aangezicht wordt omwonden..... ach, de dood kruip ook in Zijn leven, zijn hart binnen, en het is de eeuwige dood, en hoe verteert hij Hem: als een blad in de vlammen, zoo teert Christus Jezus op in de verschrikking van God, Die den zondaar een Verterend Vuur is.....

En nu stort zich de Adventszang van de lippen: de dood verslonden tot overwinning. Niet het kerkhof heeft het laatste woord, maar de Kerk. Omdat Christus het heeft.

Dat is Advent!

Ziet, Deze (dat Vleeschgeworden Woord — die Man van Smarten aan het kruis — die in-glorie-verhoogde Heer der heerlijkheid). Deze is onze God, wij hebben Hem verwacht, Hij zal ons zalig maken.

De dood wordt verslonden, en het kerkhof daartoe. Maar de Kerk blijft, tot in het eeuwige leven. Want Christus komt weer: de Eerstgeborene uit de dooden!

Apeldoorn.

J. SMELIK.

KERKELUK LEVEN

DE GEBRANDMERKTE PREDIKANTEN.

Men schreef mij wel eens, dat de ontstellende onkunde in den kring van onze vroegere broeders en zusters herhaaldelijk aan den dag komt in het feit, dat zij het feit van de massa-executie eenvoudig ontkennen of trachten te verkleinen.

Nu is de kerkscheuring niet eerst een feit geworden, doordat ambtsdragers werden geschorst en afgezet. De scheur werd in het lichaam van Christus gedreven door de nieuwe, onschriftuurlijke wetten, die met tyranniek geweld door de synode in het kerkleven werden ingevoerd en doorgevoerd. Maar terwille van ons „spreken in de poort“ lijkt het mij goed, hier alvast een aantal namen te publiceren van predikanten, die men op grond van de synodale verordeningen de ambtsbediening tijdelijk of voor goed heeft durven ontnemen. Ik beschik thans over gegevens betreffende de volgende predikanten en hoogleraren die geschorst en/of afgezet zijn:

K. Schilder, S. Greijdanus, A. v. d. Ziel, D. van Dijk, P. Deddens, P. K. Keizer, C. H. Lindeboom, C. Vonk, L. J. Goris, J. v. d. Schaft, W. Scheele, A. Veldman, B. A. Bos, K. Doornbos, J. v. d. Wielen, G. v. Rongen, J. Smelik, F. Boonstra, L. L. v. d. Vliet, G. Th. Koopman, C. Stam, G. Visée, J. van Nieuwkoop, F. van Dijk, A. Kuiper, J. Waagmeester, E. T. v. d. Born, B. Holwerda, A. Hordijk, O. W. Bouwama, W. Verwoerd, F. de Vries, W. G. Visser, D. K. Wielenga, L. Doekes, H. J. Jager, H. J. Meijerink, C. v. d. Waal (de laatsten na de invoering van de vervappingsformule).

In deze lijst ontbreken enkele namen, bij gebrek aan volledige gegevens. Ook maak ik er op attent, dat sommige predikanten niet eens „in den kerkelijken weg“ zijn gevonnisd. Men „constateerde“ eenvoudig, dat zij niet meer tot de Gereformeerde Kerken behoorden.

L. DOEKES.

t wijder: hij
Pinksteren;
en volken

bewindsel des
een blad pa-
en in enkele
ERE der heil-
swinning.

ver het kerk-
laagzang van
immers jube-
Wien het
God; wij heb-
maken! Deze
ht; wij zullen
heid!" (vs 9).
lijken Naam:
atus in. En
t-verkeer des
entsverwach-
in Jesaja, lat
ERE Zichzelf

et geloof.
gen, die men

is; de macht
n d o o d. Eén
ven: „wie leeft
al slapen? wie
et profetische
enlijke van de
dood is maar
gezichts" is de
st hart. Reeds
a toorns!
et gezien wor-

i n d e w e-
rdt omwonden
ven, zijn hart
oe vertoert hij
teert Christus
Die den zon-

an de lippen:
o v e r w i n-
laatste woord,
het heeft.

ord — die Ma-
orie-verhoogde
od, wij hebben
n.
erkhof daartoe.
ge leven. Want
uit de dooden!

J. SMELIK.

EVEN

redikanten.

ntstellende on-
re broeders e-
mt in het feit,
eenvoudig ont-

een feit gewor-
chorst en afge-
an Christus ge-
jke wetten, die
le in het kerk-
erd. Maar ter-
kt het mij goed,
ceeren van pre-
dale verordening-
goed heeft dur-
gevens betref-
leeraren die ge-

d. Ziel, D. van
Lindeboom, C.
cheele, A. Veld-
J. Wielen, G. v.
v. d. Vliet, G.
van Nieuwkoop,
ster, E. T. v. d.
J. Bouwman, W.
D. K. Wielenga,
k, C. v. d. Waal
vervappingsfor-

men, bij gebrek
k er op attent.
in den kerkelij-
teerde" eenvou-
rmeerde Kerken
L. DOEKES.

massa-EXECUTIE.

We gaan weer verder met het „getrouw verhaal" van een aantal banvonnissen, zooals die op instigatie van de Generale Synode in 1944 en daarna zijn ge-geveid in de kerk des Heeren over trouwe, gereformeerde ambtsdragers, die hun Koning alleen met een goede consciëntie wilden dienen.

We laten eenvoudig maar het woord aan de vergadering, die een dergelijk schandvonnissen durfde uitspreken en uitvoeren. Men kan nooit beter doen dan iemand herinneren aan zijn eigen woorden.

Een zeldzaam staaltje van massa-executie is vertoond in de classis Groningen (vgl. wat wij vroeger publiceerden over de kerk te Kampen). Daar werden op eenmaal 51 ouderlingen en een predikant geschorst.

Lees het vonnis (in het oorspronkelijke volgt achter de namen der geschorsten ook hun adres, ik laat dat hier weg):

„De classis Groningen der Gereformeerde Kerken, in vergadering bijeen op Maandag 25 Sept. 1944 in de Zuiderkerk te Groningen,

kennis genomen hebbende van een schrijven van den Raad der Geref. Kerk te Hoogkerk, waarin deze zich beklagt over het feit dat de Kerkeraad van Groningen bij meerderheid van stemmen geweigerd heeft op eenigerlei wijze afkeuring uit te spreken over het optreden van ds D. van Dijk in een kerkdienst der schismatische kerk te Hoogkerk op Zondag 17 Sept. j.l.;

constateerende, dat de broeders, die hun eigen stem hebben uitgebracht tegen die afkeuring, zich daardoor mede schuldig gemaakt hebben aan de zonde van openbare scheurmaking;

besluit:

1e. op grond van artt. 79 en 80 D.K.O. de 52 ambtsdragers die zich schuldig gemaakt hebben, te weten de broeders:

I. Boersma, A. H. Vening, F. Bakker, A. Hoven, H. Jonkman, A. v. Eerden, J. Modderman, H. A. v. d. Munnik, L. Klammer, W. Bontjes, A. Heins, W. G. Beestink, E. Stuurwold, A. Zijlstra, Joh. Buiten, R. v. d. Wal, A. v. Deursen, ds A. v. d. Ziel, W. Meijer, J. v. d. Zee, K. van Huizen, F. J. Bijzet, J. Fleurke, J. Lenting, G. Kampinga, R. v. d. Meer, K. Fielstra, J. Bos, H. Urbach, K. Hogendorf, G. Boerema, H. W. Timmer, J. Valk, K. v. Dam, A. Pol, H. de Vries, E. Renkema, P. Niemeijer, H. Bulthuis, I. Zetstra, J. Hendriks, A. Thijs, H. Pot, J. Boven, G. de Jong, J. Hulsman, J. Veldkamp, L. P. Laning, P. v. d. Laan, K. Dijkstra, I. v. d. Noord, K. Hofsteenge

in hunne diensten te schorsen tot 26 October a.s. met de bepaling, dat, indien de classis Groningen dan nog niet zal zijn samengekomen, die schorsing verlengd wordt tot op de e.v. vergadering der classis;

2e. van dit besluit kennis te geven aan:

a. de hierboven genoemde broeders,
b. den Kerkeraad van Groningen,
c. en voorzover ds A. van der Ziel betreft, aan al de classes der Gereformeerde Kerken in Nederland".

Let hier op het tyrannieke systeem, herinnerend aan de Duitsche methoden. Waarom heeten deze broeders „scheurmakers"? Omdat ze op een bepaald moment geweigerd hebben, hun stem te geven aan een voorgestelde uitspraak van afkeuring! Men kan bezwaar hebben tegen de woordkeus van een voorstel en daarom tegenstemmen, ook al is men het met de strekking eens. Maar ook dat mocht niet: het dol geworden synodale beest sloeg meedoogenloos met zijn klauw naar allen, die op een bepaald moment hun medewerking aan dit systeem van hiërarchie vooraleen niet konden geven. En..... het besluit werd genomen, zonder dat men zelfs de namen der beklagden had opgesomd! Eerst toen iemand uit de vergadering vroeg: wie zijn eigenlijk die tegenstemmers? werden de namen alsnog voorgelezen. Hier was de gedachte van christelijke, gereformeerde tucht wel volkomen zoek.

Een gelijkluidend schrijven als het bovenstaande werd voorts gezonden aan ds D. van Dijk, den „hoofdschuldige"; hij had het namelijk gewaagd, een stichtelijk woord te spreken in de vrijgemaakte kerk te Hoogkerk. Ook ds P. K. Keizer werd tegelijk voor drie maanden geschorst, omdat hij bij deze „strafbare" daad van ds Van Dijk zonder protest was tegenwoordig geweest. En ds P. Deddens, die de boven bedoelde kerkeraadsvergadering niet had bijgewoond, maar achteraf eveneens verklaarde, de gevraagde afkeuring niet te willen uitspreken, werd twee dagen later ook geschorst. Het getal der gevonnissen was daarmee gestegen tot 55.

Nadat de trouw gebleven kerkeraadsleden als vrijgemaakte kerkeraad hadden vergaderd, ontvingen de geschorste predikanten het volgende schrijven:

„De Classis Groningen der Gereformeerde Kerken in Nederland, in vergadering bijeen op Donderdag 16 November 1944 te Groningen,

kennis genomen hebbende van een instructie van de Geref. Kerk van Groningen, inhoudende mededeeling, dat de predikanten P. Deddens, D. van Dijk, P. K. Keizer en A. v. d. Ziel met anderen zich

10 DECEMBER 1520.

In een onzer Kerkbodes werd een samenkomst aangekondigd tegen den 31en October dezes jaars. En aan de uitnodiging tot deze samenkomst werd de verzuchting vastgeknoot: „Het is dan tevens de Hervormingsdag, die men zo langzamerhand niet meer officieel gedenkt. Laten wij met deze minder goede gewoonte niet meedoen, maar de Here getrouw zijn en Hem onze dank betonen voor hetgeen Hij ons in Kerkhervorming en Vrijmaking geschenken heeft".

We zijn het met het laatste natuurlijk eens.

We mogen Gods daden niet vergeten.

En we moeten de loffelijkheden des HEEREN en Zijne sterkheid, door Hem ook in de historie der Kerk bewezen, niet vergeten.

Maar dan moeten we het ook goed doen!

En dan herdenken we de Hervorming der Kerk niet op den 31en October, maar op den 10en December.

Want de geboorte der naar Gods Woord gereformeerde Kerk viel niet op den 31en October 1517, maar op den 10en December 1520.

Wat op den laatsten October 1517 gebeurde is een zeer belangrijk gegeven in de voorgeschiedenis van de Reformatie der Kerk, maar deze werd zelf eerst op den 10en December 1520 een feit.

Aan den vooravond van het feest van Allerzielen en Allerheiligen dacht doctor Luther aan alles, behalve aan Kerkhervorming. Wat hij deed, was anders niet dan een aantal stellingen aan de openbaarheid prijs geven, waarin hij tegenover bepaalde dwalingen van het kerkvolk zijner dagen de waarheid der Schrift stelde. Dat hij door die stellingen de pauselijke Kerk zelve in het hart aantastte, heeft hij wel nauwelijks vermoed. Aan een volksbeweging dacht hij niet eens: zijn stellingen waren niet in de volkstaal, het Duitsch, maar in de taal van den gestudeerden stand, het Latijn opgesteld. Ze waren niet voor de „boeren, burgers en buitenlui", die op 1 November 1517 naar Wittenberg ter kerk kwamen, maar voor de Hoogleeraren en studenten van Wittenberg's Universiteit bestemd. Ze bedoelden allerminst een conflict te forceeren met den pauselijken stoel, al waren ze wel de aanleiding tot een conflict. Maar zelfs toen „het conflict gekomen" was, leefde Luther in de overtuiging, dat de Paus, die zich aanvankelijk tegen hem gesteld had, wel zijn zijde zou kiezen, als deze slechts beter was ingelicht. In Mei 1518 schreef Luther nog een zeer ootmoedigen brief aan den Paus. Tegenover den kardinaal Cajetan beriep hij zich later: „o sanctissimo Domino Leone male informato ad melius informandum", van den allerheiligsten slecht ingelichten heere Leo op den beter in te lichten Paus. In 1519 vond te Leipzig van 27 Juni tot 16 Juli de bekende disputatie plaats met doctor Joh. Eck. En eerst op den 16en Juni 1520 werd Luther door de pauselijke bul „Ex surga, Domine....." met de excommunicatie bedreigd, indien hij de een en veertig ketterijen, waarvan hij in deze bul beschuldigd werd niet binnen 60 dagen zou hebben herroepen. Met een kennelijke toespeling op Psalm 80 werd in die bul gezegd: „Rijs op, Heer en twist

geconstitueerd hebben als de zich noemende Kerkeraad van de Geref. Kerk van Groningen;

gehoord de toelichting van den Kerkeraad daarop en gehoord de Deputaten ad art. 49 D.K.O.;

met groote droefheid constateerende, dat deze broeders zich hiermede hebben onttrokken aan het opzicht van den wettigen Kerkeraad der Gereformeerde Kerk en zich hebben onttrokken aan het verband van de Geref. Kerken in Nederland;

en verklaart, dat zij mitsdien vervallen zijn van de rechten van dat ambt;

en besluit hiervan mededeeling te doen aan de predikanten P. Deddens, D. van Dijk, P. K. Keizer en A. van der Ziel, den Kerkeraad der Geref. Kerk van Groningen en de Classes der Geref. Kerken in Nederland".

Terwijl daarna alle tevoren geschorste ambtsdragers een kennisgeving ontvingen van den synodalen kerkeraad:

„Geachte Broeder,

De Kerkeraad der Gereformeerde Kerk te Groningen heeft, gehoord het over U uitgebrachte rapport, in zijn vergadering van 18 Dec. j.l. geconstateerd, dat U zich metterdaad aan zijn opzicht en tucht hebt onttrokken. Hij ziet zich derhalve genoodzaakt met diep leedwezen te verklaren, dat U opgehouden hebt ambtsdrager en lid te zijn van de Gereformeerde Kerk alhier.

Aan deze droevige mededeeling willen wij echter nog een ernstig woord van vermaan toevoegen. U hebt kerkelijk een weg bewandeld, die U diep schuldig stelt voor den Heere, omdat U het lichaam van Christus hebt helpen verscheuren. Van dezen weg roepen wij U met allen aandrang terug, opdat de breuk, die in ons kerkelijk leven geslagen werd, in 's Heeren gunst moge worden geheeld.

Uw twistzaak: Uw wijngaard wil een zwijn uit het woud verwoesten en een wonderlijke wilde ever wil hem afweiden.....".

Daarna heeft Luther nog zijn goeden wil getoond tegenover de pogingen van Miltiz, die tot een oplossing van het conflict wilde komen. Hij schreef n.l. in October 1520 zijn: „Van de vrijheid van een Christen-mensch", dat hij ook aan den Paus toezond en waarin hij nog vol ootmoed en eerbied tegenover dien persoon dezen teekende als „een schaap onder de wolven en een Daniël onder de leeuwen in het roomsche Sodom en Gomorrha".

Toen doctor Eck intusschen de pauselijke bul had gepubliceerd, begon Luther ook openlijk tegen deze banbul te polemiseren: „Tegen de vervloekte bul van den Antichrist". (Dat de humanisten onzer dagen nu jammeren over den „toon"! En toen in verschillende steden door het stoken van Eck Luther's geschriften werden verbrand, toen eerst viel op den 10en December 1520 de slag: na de professoren en studenten van de Wittenbergsche Universiteit daartoe te hebben uitgenoodigd, verbrandde Luther voor de Elsterpoort te Wittenberg de pauselijke bul met de woorden: „Omdat ge den Heilige des HEEREN bedroefd hebt vertere u het eeuwige vuur".

Door die daad sneed Luther den band met Rome door.

Op dat moment scheidde hij zich af van hen, die niet van de Kerk zijn.

Op dat oogenblik sloeg het geboorteuur der naar Gods Woord gereformeerde Kerk.

Daarvóór was heel de Kerk in W.-Europa roomsch! Maar vanaf den 10en December was Luther geen priester meer onder het pausdom, maar was er te Wittenberg een gereformeerde tot het Woord Gods wedergekeerde Kerk, vertoonde zich de eenige Katholieke of Algemeene Kerk weer in haar wettige, d.i. schriftuurlijke gedaante.

Niet de 31e October 1517, maar de 10e December 1520 is de geboortedag der Kerkhervorming!

Het komt ons voor, dat het goed is deze dingen in gedachtenis te houden.

Want het is zoo onschuldig niet als het lijkt, dat men de hervorming laat aanvangen op den 31en October 1517. Daar zit een personalistische, individualistische geschiedenisbeschouwing achter, die bij de beschrijving van de Kerk-geschiedenis de Kerk vergeet, om „den held van Wittenberg" te verheerlijken en de Kerk, die hij diende te vergeten. En van roomsche zijde wil men het wel gaarne zoo: de Kerk-zaken vergeten en Luther als Lucifer verguizen of hem postuum rehabiliteeren.

Zoo maakt men de Afscheiding tot een zaakje van Hendrik de Cock, de Doleantie tot een Kuyper-affaire en de Vrijmaking tot „de kwestie Schilder".

En daar danken we voor.

Het gaat om de Kerk.

Haar reformatieuren sloegen op 10 December 1520; op 14 October 1834; op 16 December 1886 en op 11 Augustus 1944. Geen dag daarvóór.

En wat de personen betreft, die in de voorgeschiedenis een rol speelden: hun persoonshistorie is nog geen Kerkhistorie, ook al kruisen zich beider lijnen en al heeft wat de eerste drie betreft de historie reeds het oordeel geveld: „bene meriti de ecclesia"; „zij hebben zich wel verdienstelijk gemaakt voor de Kerk".

D. E. C.

Van deze beslissing zal de Kerkeraad D.V. op 7 Januari a.s. aan de Gemeente kennis geven, tenzij U vóór dien datum blijk mocht hebben gegeven, dat U tot de gemeenschap van onze Kerk wilt terugkeeren".

We zullen maar weer niet ingaan op de bijzonderheden van deze stukken, al kost het moeite dit na te laten. We constateeren alleen in deze stukken de aanleiding en de motiveering van het vonnis. Elk spoor van kerkelijk zelfonderzoek over de vraag, wie de breuk in het lichaam van Christus hier sloeg, ontbreekt volkomen.

L. DOEKES.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

DE ERNST DER SAMENWERKING.

II.

Maar daar is nog iets, dat ook raakt de kerk, dat ik in dit verband meen te moeten opmerken. Samenwerking verhindert in het stuk der kerk te doen wat wij verplicht zijn te doen naar ons eigen belijden. Het gewoon doorgaan met de samenwerking als gisteren en eergisteren, alsof er niets gebeurd is, is een struikelblok op den weg tot het volbrengen van den eisch, die gesteld wordt in art. 28 van de N.G.B.: dat een ieder schuldig is zich te voegen bij de ware kerk, d.i. bij de heilige vergadering en verzameling dergenen, die zalig worden. Dat is niet maar een eisch, die ons persoonlijk aangaat, maar welke wij ook rusteloos aan anderen hebben voor te houden. Voor te houden aan ieder, die van de kerk is, schaap van de kudde van den Heere Jezus en die we als zoodanig kennen